УДК 342(477)

В. Й. Ганяк,
аспірант кафедри глобалістики, євроінтеграції та управління національною безпекою,
Національна академія державного управління при Президентові України

ПОЛІТИЧНІ МЕХАНІЗМИ У ПРОЦЕСІ ВИРОБЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ СВОБОДИ СОВІСТІ Й РЕЛІГІЇ: БЕЗПЕКОВИЙ ВИМІР

V. Haniak,
postgraduate student of division of European, globalization, integration and management of national security,
National Academy of Public Administration under the President of Ukraine

POLITICAL MECHANISMS IN THE DEVELOPMENT OF PUBLIC POLICY IN THE SPHERE OF FREEDOM OF CONSCIENCE AND RELIGION: THE SECURITY DIMENSION

У статті розкривається сутність та зміст політичних механізмів у процесі формування і реалізації державної політики у сфері свободи совісті й релігії. Визначається роль політичних механізмів у процесі вироблення державної політики у цій сфері як чинника забезпечення національної безпеки.

In the article author analyzes the essence and content of political mechanisms in the formation and implementation of public policy in the sphere of freedom of conscience and religion. The author describes the role of political mechanisms in the process of public policy in this area as a factor of national security.

Ключові слова: державна політика, механізми державного управління, механізми державного регулювання, синергетичний підхід, критерії безпеки, обмежувальний безпековий критерій, свобода совісті.
Key words: public policy, national security, mechanisms of governance, systematic and synergetic approach, security criteria, security restrictive criteria, freedom of conscience.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Завданням державної політики є своєчасне виявлення проблем розвитку суспільства, аналіз причин їх виникнення та шляхів розв'язання, через вплив держави на стан і розвиток суспільних процесів з метою реалізації функцій держави. Основну роль у процесі запровадження державної політики відіграють механізми державного управління (регулювання). У сфері державної політики приймаються ключові рішення, спрямовані на розв'язання суспільних проблем у сфері державно-конфесійних відносин, створюється механізм реалізації цих рішень, розробляється відповідний інструментарій.

Актуальність цього дослідження обумовлюється тим, що раціональна побудова політичних механізмів у процесі формування та реалізації державної політики у сфері свободи совісті й релігії має принципове значення на шляху євроінтеграційних прагнень України, оскільки виступає цементуючим і формоутворюючим базисом для становлення демократичної, правової, соціальної держави.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, У ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ЦІЄЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР

Питання дослідження механізмів управління протягом останніх десятиліть знаходяться у сфері наукових інтересів багатьох учених таких, як В. Авер'янов, Г. Атаманчук, В. Афанасьєв, Є. Григоніс, Л. Григорян, Н. Єсипчук, М. Круглов, Н. Нижник, Г.Л. Приходченко, М. Одінцов, Л. Сморгунов, О. Соловьов, Ю. Тихомиров, Л. Юзьков та ін.

Детальне ознайомлення з працями вищезазначених авторів свідчить про те, що хоча і існують певні дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців: А. Жирнова, М. Корнєва, Г. Леснікова, В. Меркулова, Л. Приходченко, В. Титаренко, О. Фоміна та ін., питання функціо-

нування політичних механізмів у процесі вироблення держаної політики крізь призму безпеки поки залишається недостатньо дослідженим.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті полягає у визначенні ролі та розкритті змісту політичних механізмів у процесі вироблення державної політики у сфері свободи совісті й релігії як чинника національної безпеки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Можна погодитися з твердженням А. Соловйова, що "саме державна політика пов'язує конкретні дії держави з загальнополітичними цінностями режиму, позиціонуючи себе як головний інструмент реалізації базових цілей розвитку суспільства" [Цит. за 13, с.75]. І від того, якою буде державна політика, настільки кардинально вона зможе впливати на стійкість самого політичного режиму, девальвувати іміджеву складову режиму, похитнути підвалини суспільства, і держави в цілому. Особливо тоді, коли під пологом загальнонаціонального у державній політиці можуть ховатися корпоративні чи вузькогрупові інтереси, які вимагають для своєї легітимації не тільки відповідних PR-акцій у мас-медіа, а й постійної зміни "правил гри" або контролю за цієї зміною, що стає необхідною умовою джерела влади, його атрибутивною особливістю.

У науковій літературі прийнято виділяти кілька типів розробки і реалізації державної політики, на основі того, хто відіграє головну роль при висуванні тих чи інших цілей, завдань, напрямків діяльності в процесі вироблення державної політики [4, с. 36]. Вододіл тут проходить по лініях "держава — суспільство", "загальнонаціональний — регіональний (місцевий)" рівні. Відповідно за подібним розмежуванням складається наступна типологія:

— "зверху — вниз" — схема, в якій рішення приймаються за принципом, що політика виробляється на верхніх рівнях влади, а потім вже у формі розпоряджень, постанов, наказів та програм спускаються на нижчі рівні. Регіональні та місцеві рівні влади виступають тут пасивними реципієнтами низхідних рішень і простими виконавцями прийнятого курсу;

— "знизу — вгору", в якій формування політики починається на нижніх владних рівнях із залученням зацікавлених акторів з громадських і громадянських структур і об'єднань, представників наукової спільноти, чиї рішення та ідеї абсорбуються і агрегуються державою, а потім з врахуванням різних інтересів виробляється вже досить цілісна і багатостороння політика;

— "централізована модель", в якій пріоритет у формуванні та розробці тієї чи іншої політики віддається бюрократії, оскільки саме цей "служилий" шар може найбільш ефективно впоратися з поставленими завданнями, вирішити ті чи інші суспільні проблеми. Суспільство за цією моделлю лише пасивний споживач, а держава виступає творцем, організатором соціуму;

— "демократична модель", в якій, як і при типі "знизу — вгору", до розробки державної політики залучаються громадські організації, експертне співтовариство, коли заохочуються громадянські ініціативи при одночасному збереженні за державою централізованого управління процесом вироблення політики.

Концептуальні засади механізмів державного управління висвітлено в численних працях вітчизняних та зарубіжних учених, але, на сучасному етапі розвитку науки державного управління, не має загальноприйнятого єдиного підходу щодо поняття "політичний механізм державного управління", а також трактування його визначення.

Серед багатьох визначень вищезазначеного механізму, в якості робочого варіанту будемо використовувати дефініцію О. Радченко, який під механізмом державного управління (регулювання) розуміє системну сукупність інституцій, структур, послідовних дій, форм, станів і процесів у державі як продукт організованої людської діяльності, що має за мету реалізацію інтересів і потреб людей та вирішення нагальних суспільно-політичних проблем за рахунок державного впливу й регулювання суспільної життєдіяльності на основі усталених суспільних цінностей, норм і правил; є формою реалізацію функцій держави та має в якості суб'єкта органи державного управління [9, с. 24].

Механізм вироблення державної політики дослідниками може розглядатися в широкому і вузькому значенні. В першому випадку, державна політика реалізується через державний механізм управління, до складу якого входять механізми державного управління, місцевого самоврядування, механізми функціонування громадського і приватного секторів тощо. У другому — формування і реалізація державної політики здійснюється за допомогою комплексного механізму державного регулювання, який включає набір окремих механізмів, який дозволяє реалізувати конкретний напрямок державної політики, відповідно до сфер суспільної діяльності [17, с. 432].

У залежності від того, які саме суспільні проблеми вирішуються із застосуванням конкретного державного механізму регулювання доцільно розглядати в якості складної системи (комплексу), яка може включати в себе декілька самостійних механізмів. Основними складовими відповідного комплексного механізму державного регулювання є політичний, правовий, організаційний, економічний, соціальний та інші механізми, які взаємодіють між собою з метою досягнення цілей державної політики у певній сфері суспільних відносин [10, с. 5].

Як слушно зауважує Л. Приходченко, поняття "політичний механізм державного управління" є порівняно новим у вітчизняній науці, відповідно, немає чіткого визначення дефініції [8]. Тому не дивно, що вищезазначений механізм не завжди потрапляє до розгляду навіть у межах дисертаційних досліджень з механізмів державного управління. Так, при аналізі механізмів взаємодії держави та церкви І. Рябко виділяє наступні механізми, зокрема, це: організаційний, правовий, економічний, соціальний [12, с. 123].

Так, на думку О. Федорчак, під політичним механізмом управління слід розуміти "механізми формування економічної, соціальної, фінансової, промислової політики тощо", при цьому не деталізуючи специфіку цього поняття [20].

В. Власов визначає досліджувану категорію як "сукупність таких складових, як способи представництва і моделі формування суб'єктів державної політики; роз-

робка стратегічного курсу й прийняття державних рішень; адміністративні та інші засоби реалізації управлінських рішень; блок державного контролю й арбітражу, забезпечення самокорекції політичного режиму й "зворотного зв'язку" з об'єктами державного управління", фактично ототожнюючи її з категорією "механізм політики" у визначенні А. Дегтярьова.

На думку М. Корнєва, під вищезазначеним механізмом слід розуміти "засоби реалізації державної політики, конкретних завдань державного управління, сукупність певних управлінських процедур, прийомів, об'єднаних на основі дотримання принципів, серед яких визначальними, такими, що формують їх характер, є відповідальність, легітимність, законність, гласність, відкритість, науковість ін." [3].

Українська дослідниця Л. Приходченко визначає політичний механізм управління як "практику реалізації управлінських процедур: розробку, прийняття та реалізацію рішень; регулювання політичних криз і конфліктів; аналіз та оцінку результатів і наслідків прийнятих рішень" [8].

Як бачимо з вищевикладеного, існує широке коло різноманітних підходів до трактування сутності досліджуваного поняття з різних позицій, тому спроби окремих дослідників об'єднати всі позиції разом у межах однієї розгалуженої структури цього механізму призводять до втрати логіки управлінського процесу та зменшення ролі інших державно-управлінських механізмів.

На нашу думку, найбільш повним і логічним в технологічному сенсі є маловідоме визначення В. Меркулова, який під політичним механізмом державного управління розуміє систему інституційних (організаційно оформлених) і неінституційних (неформалізованих) цінностей, традицій, процедур, правил, зразків формування й функціонування вищих і центральних органів виконавчої влади, визначення й перерозподілу між ними основних елементів управлінського зв'язку (цілей, функцій, пріоритетних завдань, обов'язків, правил прийняття рішень, повноважень і відповідальності), здійснення їх взаємодії між собою та з інститутами громадянського суспільства (недержавними за своєю природою) щодо розробки, прийняття й реалізації найважливіших (курсив мій, — Г.В.) політичних і адміністративних рішень у певній сфері життєдіяльності суспільства, а також здійснення зовнішнього контролю за їх виконанням та вирішення виникаючих суперечок [14, с. 44]. Зауважимо, що в цьому визначенні органічно поєднані найбільш поширені частини політики: форма, зміст і процес.

Для того, щоб мати можливість розуміти і аналізувати державну політику, на думку В. Тертички, доцільним є застосування моделювання як засобу теоретичного й експериментального пізнання шляхом побудови і дослідження моделей. Специфікою моделювання є здатність цього процесу виходити далеко за рамки проблеми з метою визначення важливих змінних політики, тому модель державної політики розглядається як концептуальний підхід словесного опису державно-політичного процесу [15, с. 17].

Досить корисним є визначення М. Одінцова категорії "модель державної політики" в області відносин держави і релігійних організацій, який цим терміном позначає "стійку суму якостей і характеристик політики конкретної, окремо взятої держави протягом того чи іншого самостійно сформованого періоду її політичної історії" [6].

Значний вплив на вищезазначені якості і характеристики політики можуть здійснювати методи, процедури і правила, які не обов'язково оформлені в законі і продекларовані. Далеко не всі з елементів політичного механізму державного регулювання підтримуються на інституційному рівні, спеціально створеними для цього установами. Тим більше неможливо описати весь склад елементів політичного механізму державного регулювання тільки застосовуючи правові інститути, процеси, форми і засоби. У праві і законі оформляється лише незначна за кількістю частина норм, що регулюють систему державного управління. З позицій дескриптивно-експлікативного підходу до аналізу державної політики України в релігійній сфері протягом останніх років в окремій статті нами зроблена спроба показати широке різноманіття цих нормативних явищ, які за певних умов можуть призвести до недемократичних трансформацій та суттєво вплинути на стан суспільно-політичної стабільності в державі [1].

У межах нормативно-перспективного аналізу намагаються побудувати раціональну (ідеальну) модель державної політики, в якій політичні дії оптимізуються за допомогою формальних правил, норм і процедур, завдання вибору розглядаються на рівні формального алгоритму. Основні завдання такого типу аналізу державної політики включають в себе: ідентифікацію комплексних проблем; якісне і кількісне зіставлення альтернативних шляхів вирішення проблем; а також подання цієї інформації у форматі, доступному для розуміння і використання особами, які приймають рішення. Такий аналіз передбачає систематичну оцінку технічних і ресурсних можливостей і політичної прийнятності альтернатив політичних рішень (планів, програм), стратегій їх імплементації та наслідків реалізації [16, с. 27]. Необхідною умовою впровадження формально-юридичної моделі державної політики є її законодавче закріплення у вигляді концепцій, доктрин та стратегій.

Побудована в межах нашого дослідження трьохкомпонентна методика аналізу механізмів формування та реалізації державної політики в сфері свободи совісті й релігії надає спосіб отримання нових знань щодо особливостей функціонування вищевказаних механізмів, а також дозволяє віднайти діалектичне поєднання реалізації конституційних принципів свободи совісті та рівності всіх релігій перед законом із забезпеченням інтересів національної безпеки в релігійній сфері. Якщо нормативний компонент методики досліджує вплив вищезазначених механізмів з метою модифікації чи підтримання існуючого порядку регулювання суспільних відносин у цій сфері в ідеальних умовах, то дескриптивно-експликативний компонент побудований на основі синергетичної методології дозволяє дослідити реальну інтеграцію цільового регулюючого впливу з самоорганізаційним і організаційним процесами, а подальший аналіз і оцінка розбіжностей між цими двома компонентами дозволяє більш раціонально підійти до побудови прескриптивного (розпорядчого) компонента методики, врахування інструкцій якого в процесі функціонування

вищевказаних механізмів здійснюватиме позитивний вплив на національну безпеку.

Російський дослідник Молчановский В.Ф. розглядає безпеку як атрибут соціальної системи і розуміє її з позицій системно-синергетичного підходу як стійкість цієї системи. Суспільство розуміється ним як система, яка повинна мати певну цілісність, відносну самостійність та стійкість, які пов'язані з захищеністю системи від зовнішніх та внутрішніх небезпек. В такому випадку під загрозою розуміється нестійкість системи, що приводить її до деструкції. "Якщо стійкість природних систем обумовлена законами природи, в живих організмах до них"додаються" біологічні закони, то в соціальних системах діють ще соціологічні закони. Людське суспільство пізнає ці закони, і на основі їх свідомо вживає заходів щодо своєї безпеки. Людина як член сім'ї, колективу, громадської організації, представник нації, держави, всього людства піклується не тільки про особисту безпеку, а також кожного соціального утворення. Поняття "безпека" відображає, з одного боку, стан (життєвість) системи, з іншого — сукупність спеціальних заходів щодо збереження цілісності, відносної самостійності і стійкості соціальної системи". Тобто безпека розуміється як атрибутивна ознака особистості, держави і суспільства і пов'язана зі стійким розвитком сучасного суспільства [5].

Так, М. Шахов, розуміючи під моделлю державної політики — опис найважливіших частин та елементів, пропонує наступну структуру механізму формування державної політики щодо релігії:

— вироблення на основі вивчення духовних запитів і цінностей суспільства теоретичних, концептуальних засад про місце релігії і релігійних організації в житті суспільства, про характер та обсяг співпраці держави з релігійними організаціями, вибір пріоритетних напрямків її подальшого розвитку і реалізації;

— визначення мети і завдань політики, її принципів і методів;

— створення і вдосконалення нормативно-правової бази, що регулює дану сферу правовідносин;

— створення відповідних структур органів влади, що здійснюють безпосередню реалізацію віросповідних політики держави [18, с. 146].

Особливе місце у вищезазначеному механізмі належить нормативно-правовому компоненту державної політики, в якому втілюється певна стратегія і діяльність світської держави в сфері свободи совісті й релігії. Така стратегія української держави грунтується на системі ліберальних цінностей і європейському розумінні прав і свобод щодо релігії та принципі інституційного відділення релігійних організацій від держави, а політику визначають як послідовну і системну діяльність органів державної влади щодо оптимізації механізму правового регулювання державно-конфесійних відносин у цілях досягнення їх упорядкованості і забезпечення прав і свобод людини і громадянина в релігійній сфері.

Державно-конфесійні відносини складаються (в загальному вигляді і в різних областях життєдіяльності суспільства) як результат суспільного компромісу між суб'єктами цих відносин, різними частинами суспільства, що володіють різними, часом альтернативними релігійно-світоглядними переконаннями і відповідної їм соціальною практикою. Держава покликана виконувати роль посередника і гаранта в процесі досягнення такого компромісу. Компромісний характер державно-конфесійних відносин призводить до того, що будь-яка модель державної політики держави виявляється не вільною від супутніх витрат, від об'єктивно неминучих недоліків. Було б наївним сподіватися на створення ідеальної моделі державної політики, при реалізації якої б не довелося обмежувати чиїсь права, жертвувати якимись можливостями державно-конфесійні відносин [19].

У правовій науці питання обмеження прав і свобод людини і громадянина неминуче призводить до аналізу критеріїв обмежень. Критерії обмежень прав і свобод людини та громадянина виступають як необхідні ознаки, за якими можна оцінити саму суть даного явища. Але до теперішнього часу ні в теорії права, ні в правозастосовній практиці немає однозначного підходу до визначення поняття і змісту критеріїв обмежень прав і свобод людини. Більше того, досить часто цілі (інтереси), підстави і принципи, а також межі обмеження ототожнюються законодавцями з критерієм обмеження, при цьому норма права часто набуває компромісний характер, утворюючи правові колізії. У зв'язку з цим деякі дослідники пропонують говорити не про критерії обмежень взагалі, а про критерії правомірних обмежень. Практична значимість такого підходу полягає в тому, що оцінка обмежень здійснюється шляхом визначення вищезазначеного критерію на предмет правомірності чи неправомірності застосування обмеження. Такого типу оцінка критерію обмежень цілком влаштовує правознавців, але є малопридатною для теоретико-прикладного аналізу взаємозв'язку безпеки і правових обмежень. Тому для подальшого дослідження цього питання, нами пропонується використовувати більш широке поняття "безпековий обмежувальний критерій", який завжди використовується в альтернативній формі. В структурі параметрів такого критерію в найзагальнішому вигляді можна виокремити наступні групи: область правомірності, область заборон та санкцій, область вимог прийнятного стану, що дозволить певною мірою впорядкувати параметри критерію. Область правомірності включає загальні умови та принципи застосування критерію. Область заборон та санкцій, яку складають заборонні та охоронні правові норми, характеризує з певною ймовірністю несприятливі, можливо незворотні, зміни від впливу релігійного фактору на стан людини, суспільства та держави, тоді як область параметрів прийнятного стану задає певні вимоги через регулятивні правові норми щодо бажаних характеристик релігійної організації, які найчастіше визначаються, керуючись існуючою в суспільстві політичною кон'юнктурою. Також слід додати, що останні дві області можуть мати умовні параметри. В процесі політико-правового врегулювання державно-конфесійних відносин безпековий обмежувальний критерій виступає в ролі своєрідного фільтру (захисного бар'єру) правого поля держави, який певною мірою перешкоджає проникненню у різні сфери суспільного життя небезпечних і шкідливих для людини та суспільства проявів релігійного фактору. Така структурна побудова обмежувального критерію дозволяє здійснювати оцінку його правомірності,

але також оцінювати ризик виникнення суспільно небезпечних наслідків у разі його впровадження. При прийнятті рішення щодо доцільності використання такого критерію слід враховувати, що він, перш за все, має слугувати підтриманню суспільно-політичної стабільності та збалансованості державно-конфесійних відносин. Законодавством України передбачені певні гарантії (інститут Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, можливість захисту своїх прав у вітчизняних і міжнародних судових інстанціях та ін.), щоб правові обмеження на рівні норм не перетворилися в перешкоди реалізації прав і свобод особистості, щоб з необхідного і законного засобу вони не трансформувалися в соціально шкідливі і протизаконні.

Як слушно зауважує В.Г. Вишняков, безпека завжди конкретна, а тому органи державної влади зобов'язані визначати її ступінь на постійній основі, враховуючи всю сукупність несприятливих умов та факторів, а звідси випливають наступні конкретні дії щодо нейтралізації тих чи інших загроз національним інтересам [7]. Право не може і не повинно залишатися осторонь від вирішення проблем безпеки, тому в разі необхідності у відповідній конкретної ситуації в якості одного з заходів нейтралізації чи послаблення певної загрози слід використовувати можливість застосування правових обмежень.

Рішення завдання забезпечення безпеки пов'язано з виявленням для кожного об'єкта безпеки набору факторів, вплив яких призводить до небажаних ефектів, і визначенням критеріїв, за якими було б можливо оцінити ступінь небезпеки такого впливу. Крім цього, необхідно вирішити питання порівняння ефектів, що мають різну природу і обумовлених різними факторами. Таке порівняння необхідне для суворого судження про відносну небезпеку від різних впливів і, отже, для вибору правильного рішення щодо забезпечення безпеки об'єкта. На наступному етапі аналізу, для кожного окремого об'єкта безпеки необхідно ввести систему критеріїв безпеки (не обов'язково ієрархічну), яка буде основою для судження про ступінь безпеки і її прийнятності для цього рівня. Набір таких критеріїв у свою чергу буде основою для розробки критеріїв безпеки наступного, більш низького рівня, роль яких в даний час виконують норми, правила, стандарти. Тут вже можна простежити наявність ієрархічної структури: кожен критерій більш низького рівня є наслідком критерію більш високого рівня. Наприклад, вищезазначені нами безпекові обмежувальні критерії, які в якості параметрів містять конкретні правові норми, є вторинними по відношенню до основних критеріїв безпеки.

ВИСНОВОК ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Таким чином, механізми державної політики в сфері свободи совісті повинні вироблятися з урахуванням характеру держави, регіональних особливостей, культурного і релігійного різноманіття країни. Запропонована методика на основі системно-синергетичного підходу дозволяє в процесі побудови механізмів формування і реалізації державної політики віднайти діалектичне поєднання реалізації конституційних принципів свободи совісті та рівності всіх релігій перед законом із забезпеченням інтересів національної безпеки в релігійній сфері. Зміст розробленої політики має задавати певне співвідношення цілей та механізмів в залежності від наявних ресурсів і загроз.

Розробка повної системи науково обгрунтованих критеріїв безпеки, особливо кількісних, є довгостроковим завданням і вимагає значних витрат на проведення значного обсягу науково-дослідних робіт. Однак навіть в умовах неповноти набору критеріїв та їх недостатньої опрацьованості вже зараз можна досягти певного ефекту, дотримуючись системного підходу при їх застосуванні. Що в свою чергу передбачає широке використання наявного вітчизняного та закордонного досвіду розробки критеріїв безпеки та даних постійного моніторингу щодо викликів та загроз в релігійній сфері.

Література:

1. Ганяк В.Й. Анализ государственной религиозной политики Украины в отношении преодоления раскола Православной Церкви // East European Scientific Journal. — Warsaw, Poland, 2016, № 11 (15), Vol. 1. — P. 105—111.

2. Власов В.Г. Політико-правовий механізм державного управління як основа міжнародних зв'язків регіонів / В. Г. Власов // Актуальні проблеми державного управління. — 2011. — № 2 (40) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.kbuapa.kharkov.Ua/e-book/apdu/2011-2/doc/4/12.pdf

3. Корнев М.О. О политических механизмах регулирования общественной жизни / М.О. Корнев. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.tsu.ru/education/elib/pdf/st/2005/kornevs.pdf

4. Лобанов В.В. Государственное управление и публичная политика / В.В. Лобанов. — СПб., 2004. — С. 38.

5. Молчановский В.Ф. Безопасность — атрибут социальной системы // Анализ систем на пороге 21-го века: теория и практика / В.Ф. Молчановский // Материалы международной конференции. — М., 1997.Т. 4. Кн. 1. — С. 170.

6. Одинцов М.И. Двадцатый век в российской истории: государство и религиозные организации / М.И. Одинцов // Вступая в третье тысячелетие: религиозная свобода в плюралистическом обществе (материалы международной конференции, Москва, 23—24 марта 1999 г.). — М., 2000. — С. 36.

7. Правовое обеспечение безопасности Российской Федерации: Научно практ. пособие / Под ред. В.Г. Вишнякова. — М., 2005. — 400 с.

8. Приходченко Л.Л. Політичний та інституційний механізми державного управління: узгодження Інтересів / Л.Л. Приходченко [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/apdu/2010_2/doc/1/02.pdf

9. Радченко О.В. Родові ознаки категорії "механізм" в соціальних науках / О.В. Радченко // Публічне управління: теорія та практика: зб. наук. пр. Асоціації докторів держ. управління. — Х.: Вид-во АДНДУ, 2013. — № 3 (15). — С. 19—25.

10. Рудніцька Р.М. Механізми державного управління: сутність і зміст / Р.М. Рудніцька, О.Г. Сидорчук, О.М. Стельмах. — Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2005. — 28 с.

11. Романова А.П., Топчиев М.С. Конфессиональная политика и конфессиональная безопасность Прикаспия / А.П. Романова, М.С. Топчиев. — Астрахань: Изд. Р. Сорокина, 2011. — 112с.

12. Рябко І. В. Механізми взаємодії держави та церкви в Україні: дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / І. В. Рябко; Класичний приватний університет. — Запоріжжя, 2009. — 226 с.

13. Соловьев А.И. Принятие государственных решений: учебное пособие. — 2-е изд. / А. И. Соловьев. — М., 2007. — 427 с.

14. Сравнительное государственное управление: теория, реформы, эффективность / Под ред. Л.В. Сморгунова. — СПб.: Изд-во С.-Пб.. ун-та, 2000. — 228 с.

15. Тертичка В.В. Державна політика: аналіз і впровадження в Україні: автореф. дис... д-ра наук. з держ. управління: 25.00.01 / В.В. Тертичка. — К.: НАДУ, 2004. — 36 с.

16. Туронок С.Г. Политический анализ и прогнозирование: учебник для бакалавриата и магистратуры / С.Г. Туронок. — М.: Изд-во Юрайт, 2016. — 291 с.

17. Труш О.О. Механізми реалізації державної політики у сфері цивільного захисту в Україні / О. О. Труш // Теорія та практика державного управління: зб. наук. пр. — Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ "Магістр", 2010. — № 2. — С. 432—438.

18. Шахов М.О. Вероисповедная политика Российского государства: учебное пособие / Отв. ред. М.О. Шахов. — М.: Изд-во РАГС, 2003. — 207 с.

19. Шахов М.О. Концептуальные проблемы формирования государственной вероисповедной политики / М.О. Шахов // Религия и право. — 2001. — №1. — С.4—6.

20. Федорчак О. Класифікація механізмів державного управління / О. Федорчак // Науковий вісник "Демократичне управління". — 2008 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/devr/2008-01/o_fedorchak.pdf

References:

1. Hanyak, V. Y. (2016), "Analysis of state religious policy of Ukraine with regard to overcoming the schism of the Orthodox Church", East European Scientific Journal. — Warsaw, Poland, № 11 (15), Part 1, pp. 105—111.

2. Vlasov, V.G. (2011), Political and legal mechanism of state management as a basis of international cooperation in the regions [Actual problems of state management], №2, available at: http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2011- 2/doc/4/12.pdf (Accessed 14 November 2016).

3. Kornev, M.O. (2005), "Notes about political mechanisms of regulation of social life", available at:: http://www.tstu.ru/education/elib/pdf/st/2005/kornevs.pdf (Accessed 14 November 2016).

4. Lobanov, V.V. (2004), Gosudarstvennoe upravlenie i publichnaja politika [Local Government and public policy], Saint-Petersburg, Russia.

5. Molchanovsky, V.F. (1997), "Security — the attribute of the social system", Analysis of systems on the threshold of the 21st century: theory and practice (Proceedings of the International Conference). Moscow, Vol. 4. Part. 1, p. 170.

6. Odintsov, M.I. (2000), "The twentieth century in Russian history: the state and religious organizations", Entering the third millennium: religious freedom in a pluralistic society (Proceedings of the International Conference, 23—24 March 1999). — P. 36.

7. Vishnyakov, V.G. (2005), Pravovoe obespechenie bezopasnosti Rossijskoj Federacii: Nauchno prakt. posobie [Legal security of the Russian Federation: Scientific practical. Allowance], Moscow, Russia.

8. Prihodchenko, L.L. (2010), "Political and institutional mechanisms of state management of interests compliance", available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/apdu/2010_2/doc/1/02.pdf (Accessed 14 November 2016).

9. Radchenko, A.V. (2013), "Generic category of "mechanism" in the social sciences", Public Administration: Theory and Practice: Coll. Of Sciences. Pr. Doctors Association state. Control, Izd ADNDU, Kharkiv, Ukraine, №№ 3 (15), pp. 19—25.

10. Romanova, A.P. and Topchiev, M.S. (2011), Confessional Politics and Confessional Security of the Caspian Region. — Astrakhan: Ed. R. Sorokina, — 112p, Russia.

11. Rudnitska, R.M. Sydorchuk, O.G. and Stelmakh, O.M. (2005), "Mechanisms of governance: the nature and content", LRI NAPA, Lviv, , Ukraine.

12. Riabko, I. (2009), "Mechanisms of the state and church cooperation in Ukraine". Manuscript. Dissertation on the receipt of scientific degree of candidate of sciences from public administration, Classic private university, Zaporizhja, Ukraine.

13. Soloviev, A.I. (2007), Prinjatie gosudarstvennyh reshenij: uchebnoe posobie [Adoption state solutions: uchebnoe posobye]. 2-nd ed., Moscow, Russia.

14. Smorgunov, L.V. (2000), Sravnitel'noe gosudarstvennoe upravlenie: teorija, reformy, jeffektivnost' [Comparative Public Administration: Theory, reform, efficiency], Publishing House of the AS Saint-Petersburg. Univ., Saint-Petersburg, Russia.

15. Tertychka, V. (2004), "Public Policy: Analysis and Implementation in Ukraine", Manuscript. The thesis for a Doctor degree in Public Administration, NAPA, Kyiv, Ukraine.

16. Turonok, S.G. (2016), Political analysis and forecasting: a textbook for undergraduate and master's degrees, Id. Yurayt, Moscow, Russia.

17. Trush, O.O. (2010), "Mechanisms of state policy in the field of civil protection in Ukraine" Theory and practice of public administration: Coll. Science. Pr, Izd KRI NAPA "Master", Kharkiv, Ukraine, № 2, pp. 432—438.

18. Shakhov, M. O. (2003), Veroispovednaja politika Rossijskogo gosudarstva: uchebnoe posobie [Religious policy of the Russian state: the manual], Publishing House RAGS, Moscow, Russia.

19. Shakhov, M. (2001), "Conceptual problems of formation of the state religious policy", Religion and Law, № 1, pp. 4—6.

20. Fedorchak, O. (2008), "Classification of state management mechanisms", Research Herald 'Democratic managment', № 1, available at: http://archive.nbuv.-gov.ua/e-journals/devr/2008-01/o_fedorchak.pdf (Accessed 14 November 2016).

Стаття надійшла до редакції 20.03.2017 р.